

Trets distintius entre català oriental i català occidental

Sintetitzem en una llista opositiva, els trets més generals del català occidental enfront dels del català oriental. Alguns no hi tenen un abast geogràfic total, però hi són predominants.

	CATALÀ OCCIDENTAL	Ex. cat. occ.	Ex. cat. or.	CATALÀ ORIENTAL
FONÈTIC HISTÒRICA	Distinció A, E àtones	pare, casa	parə, casə	Confusió A, E àtones en ə
	Distinció de O, U àtones	colar, 'predre establilit una embarcació enfonsant-se popa. cular 'relatiu al cul'	cular, 'predre establilit una embarcació enfonsant-se popa. cular, 'relatiu al cul'	Neutralització de O, U en u
	Manteniment de la E tancada del llatí vulgar	CEPA > ceba	CEPA > cɛba	Obertura de la E tancada del llatí vulgar > ɛ
	La U breu de IUNCU passa a u	junc	jonc	La U breu de IUNCU passa a o
	GUA-, QUA- tònic solen mantenir-se	guatia quatre	gotlla cotre	GUA-, QUA- tònic tendeixen a go- i ko-
	-GUA, -QUA finals solen mantenir-se	aigua, llengua	aige, llenge	GUA-, QUA- finals tendeixen a ke- i ge-
	Palatalització dels grups llatins LY, C'L, G'L	palla, ull, rella	paia, ui, reia	Iodització dels grups llatins LY, C'L, G'L
	Pronúncia africada de la x inicial o postconsonàntica	txintxa, pantxa	xinxa, panxa	Pronúncia fricativa de la x inicial o postconsonàntica
	Pronúncia de la iod seguida de x palatal	kaixa	kaxa	No pronúncia de la iod seguida de x palatal
	Manca de reforçament dental de mots acabat en -r	cor, car	cort, cart	Reforçament dental d'alguns mots acabat en -r
	Nasal adventícia a <i>llangost</i>			Manca de nasal adventícia a <i>llangost</i>
MORFOLOGIA	Manteniment de la nasal dels plurals d'antics proparoxítons	hòmens	homes	Pèrdua de la nasal dels plurals d'antics proparoxítons
	Formes plenes del pronoms personals febles	me, mos, te, nos, se, ne, lo, los	em, ens, et, us, en, el, els	Formes reforçades o reduïdes del pronoms personals febles
	Desinència -o, -e a la persona 1 de l'IP	cante, canto	cantu, canti, cant	Desinència -u, -i -∅ a la persona 1 de l'IP
	Desinència amb i de les persones 1, 2, 3 i 6 dels incoatiu de l'IP i SP i a la persona 2 de l'Imperatiu	servisca, servix...	serveixi, serveix...	Desinència amb e de les persones 1, 2, 3 i 6 dels incoatiu de l'IP i SP i a la persona 2 de l'Imperatiu
	Desinències de les persones 1, 2, 3 i 6 del SP en -e, -es, -e, -en.	cante, cantes, cante	canti, cantis, canti	Desinències de les persones 1, 2, 3 i 6 del SP en -i, -is, -i, -in.
Persones 1 i 4 de l'auxiliar d' <i>haver</i> en -a.	ham cantat	hem cantat	Persones 1 i 4 de l'auxiliar d' <i>haver</i> en -e.	
LÈXIC	Específic: espill, xic, melic, corder.			Específic: mirall, noi, llombrígol, xai/be.

Models de text

Tot seguit teniu un text escrit com es pronunciaria el subdialecte català central, del català oriental.

"Un homə numés tənɪə dos fills. Al mé(s) jobə ba di'l seu parə: "la (é)s horə cə sigui'l meu propi amu cə tingui cèntims; mə n'he [me n'haig] d'anà a beurə món. Partiu la bostra hərənciə i duneu-mə əl cə'm toqui". "Ai, fill meu", ba dí'l parə, "com bulguis; ets un dulén i Déu ət castigarə". I dəsprés ba ubrí un cəla(i)x, bə pərtí la seba hərənciə i ba fer-nə [ba fe-ne, en ba fé] duguəs parts. Al cap d'un(s) quant(s) [cont(s)] diəs, əl dulén sə'n ba 'ná dəl pobblə mol tibət i sensə dí adéu ana (a) ningú. Ba trabəssá moltə terrə ermə, mol(s) boscus i mol(s) rius, i ba (a)rribá a unə gran ciutat on [ont, onta, abon] ba gəstà tots əls [tot əl] cèntims",

Fixeu-vos en els trets que comparteix amb la resta de parlars orientals:

CATALÀ ORIENTAL	
Confusió A, E àtones en ə	homə, tənɪə, jobə, parə, horə, cə, mə, beurə...
Neutralització de O, U en u	numés, amu, duneu-mə, dulén, ubrí, boscus
Obertura de la E tancada del llatí vulgar > ɛ	
La U breu de IUNCU passa a o	
GUA-, QUA- tòncics tendeixen a go- i ko-	cont(s)
GUA-, QUA- finals tendeixen a ke- i ge-	
Iodització dels grups llatins LY, C'L, G'L	
Pronúncia fricativa de la x inicial o postconsonàntica	
No pronúncia de la iod seguida de x palatal	cəla(i)x
Reforçament dental d'alguns mots acabat en -r	
Manca de nasal adventícia a <i>llagost</i>	
Pèrdua de la nasal dels plurals d'antics proparoxítons	
Formes reforçades o reduïdes del pronoms personals febles	
Desinència -u, -i -∅ a la persona 1 de l'IP	
Desinència amb e de les persones 1, 2, 3 i 6 dels incoatius de l'IP i SP i a la persona 2 de l'Imperatiu	
Desinències de les persones 1, 2, 3 i 6 del SP en -i, -is, -i, -in.	sigui, tingui, bulguis
Persones 1 i 4 de l'auxiliar d' <i>haver</i> en -e.	
Específic: mirall, noi, llombrígol, xai/be.	